

РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНОЇ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розкрито економічну сутність поняття "виробничі запаси". Розглянуто принципи, на яких базується аналіз виробничих запасів. Подано характеристику ефективності використання виробничих запасів. Складено комплексну поетапну методику проведення аналізу виробничих запасів.

Аннотация. Раскрыта экономическая сущность понятия "производственные запасы". Рассмотрены принципы, на которых базируется анализ производственных запасов. Представлена характеристика эффективности использования производственных запасов. Составлена комплексная поэтапная методика проведения анализа производственных запасов.

Annotation. The economic essence of "inventories" has been revealed. The principles underlying the analysis of inventories have been discussed. The characteristic of inventories usage efficiency has been presented. A comprehensive phased methodology for inventories analysis has been developed.

Ключові слова: виробничі запаси, матеріальні ресурси, матеріаломісткість, матеріаловіддача, експрес-аналіз діяльності підприємства, комплексний аналіз діяльності підприємства.

Важливим фактором розвитку й інтенсифікації виробництва є стабільна забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами та їх раціональне використання. У процесі аналізу роботи підприємства потрібно розв'язати питання, пов'язані з пошуком резервів зниження матеріальних витрат і збільшенням на цій основі обсягів реалізації та фінансових результатів господарсько-фінансової діяльності.

Одним із головних факторів, що впливає на величину прибутку, є рівень матеріальних запасів.

Питанням удосконалення аналізу виробничих запасів та управління ними присвячені роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених, таких, як: Бутинець Ф. Ф., Іванієнко В. В., Баканова М. І., Шермет О. Д., Бернштейна А. А., Ковальова В. В., Гришина Л. О., Кіпрєєва О. С., Курус О. В., Пух Л. О., Попович П. Я. та ін.

Метою дослідження є теоретичне та практичне обґрунтування сучасних підходів до аналізу забезпеченості виробничими запасами.

Багато сучасних економістів мають свої погляди щодо визначення поняття "виробничі запаси".

У роботах Бутинця Ф. Ф. [1] виробничі запаси – це активи, які використовуються для подальшого продажу, використання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством.

Іванієнко В. В. вважає, що виробничі запаси – це матеріальні ресурси, що знаходяться на складах фірми (сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, що комплектують вироби, паливо і пальне, тара і тарні матеріали, запасні частини для ремонту, інструменти та ін.), призначені для виробничого споживання, але що ще не поступили у виробництво [2].

Виробничі запаси, на думку Шомштейна А. А. [3], – це сировина, матеріали, напівфабрикати та ін., що поступили на склади підприємства, тобто виробництва, що вступили у сферу, але що ще не знаходяться в процесі виробничого споживання.

Оглобін А. А. вважає, що виробничі запаси – це сплачені споживачем сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, що не вступили ще у виробничий процес [4].

У роботах Безруких П. С. [5] під виробничими запасами розуміють різні речові елементи виробництва, що використовуються як предмети праці у виробничому та інших господарчих процесах.

Досить ґрунтовним, на погляд автора, є визначення виробничих запасів, надане Н. Біловим та А. Бобро [6]. Вони зазначили, що виробничі запаси – це матеріали, паливо, запасні частини, насіння, корми, а також малоцінні і швидкозношувані предмети. Виробничі запаси беруть участь у виробництві й використовуються впродовж операційного циклу.

Світовий досвід [7] доводить, що процедури аналізу виробничих запасів є оперативними й мають базуватися на таких принципах:

- замовляти тільки те, що потрібно підприємству, не погоджуючись на спокусливі пропозиції;
- мати мінімальний рівень запасів, який відповідає обсягу продажу і термінам можливого поповнення запасів;
- зберігати запаси за допомогою конкретної системи складування та використовувати їх у міру надходження;
- чітко і правильно маркувати запаси;
- дотримуватися встановлених правил розвантаження та складування матеріалів, перевіряти їх кількість і стан

перед підписанням відповідних документів.

У процесі аналізу потрібно, насамперед, дати оцінку того, наскільки підприємство було в цілому забезпечене необхідними матеріальними ресурсами. Тому для проведення аналізу забезпеченості підприємства виробничими запасами спочатку потрібно з'ясувати їх загальний обсяг за звітний період, оцінюючи структуру виробничих запасів.

Для характеристики ефективності використання виробничих запасів можна застосувати систему узагальнювальних та одиничних показників [8; 9]. До узагальнювальних показників відносять: матеріаломісткість, матеріаловіддачу та питому вагу матеріальних витрат у собівартості продукції. До одиничних показників можна віднести: коефіцієнти використання окремих видів матеріалів, показник конструктивної, технологічної матеріаломісткості тощо.

Необхідно проаналізувати матеріальні ресурси (виробничі запаси) підприємства за кілька років (наприклад, за три) і виявити динаміку цих показників зіставленням обсягу матеріальних ресурсів (виробничих запасів) кожного року з базовим періодом.

Далі необхідно вказати основні причини зменшення, серед яких переважають такі причини, як розриви господарських зв'язків із колишніми союзними республіками, а у зв'язку з цим виникають проблеми з ресурсним забезпеченням і збутом продукції, невисокий рівень якості продукції, що виробляється багатьма вітчизняними підприємствами, у результаті чого продукція є неконкурентоспроможною на світовому ринку, митні бар'єри з країнами ближнього зарубіжжя, взаємні неплатежі та ін.

Треба провести експрес-аналіз діяльності підприємства в цілому та всебічний аналіз його виробничих запасів, який здійснюється поступово, по декількох етапах. У таблиці наведена комплексна методика аналізу виробничих запасів у складі матеріальних ресурсів.

Таблиця

Комплексна методика аналізу виробничих запасів підприємства

Етапи	Інструментарій	Отримані результати
1	2	3
1. Проведення аналізу використання матеріальних ресурсів (виробничих запасів) за допомогою окремої методики		
Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами	Метод горизонтального порівняльного аналізу	Оцінка потреби підприємства в матеріальних ресурсах
Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів	Коефіцієнтний метод, метод відносних різниць	Аналіз величини факторів, які впливають на ефективність використання матеріальних ресурсів
Аналіз структури запасів	Вертикального та горизонтального аналізу	Визначення обґрунтованості та ефективності формування замовлень на матеріальні ресурси
Аналіз якості запасів	Бальний метод	Перевірка якості запасів
Аналіз матеріаломісткості	Метод відносних різниць	Рівень понесених витрат або внаслідок зміни матеріаломісткості
Виявлення внутрішньовиробничих резервів економії матеріальних ресурсів та оцінка їх впливу на обсяг виробництва	Метод базисних підстановок, коефіцієнтний метод	Оцінка впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на величину матеріальних затрат

Закінчення таблиці

1	2	3
2. Побудова економіко-математичних моделей		
Побудова мультиплікативної моделі декомпозиції динамічного ряду виробничих запасів	Розрахунок трендової, циклічної, сезонної та випадкової складових даної моделі, визначення прогнозних значень виробничих запасів	Значення трендової, циклічної, сезонної та випадкової складових виробничих запасів; побудова графіків за розрахованими показниками

Побудова лінійної чотирифакторної регресійної економіко-математичної моделі	Методи кореляційного та регресійного аналізу	Виявлення загальних закономірностей, зв'язків та залежності між коефіцієнтом оборотності запасів та коефіцієнтом оборотності активів, поточної ліквідності, автономії, прогнозу банкрутства
3. Формування висновків про загальний стан підприємства, виділення найбільш вагомих показників впливу на ефективність використання запасів та доцільність прийняття відповідних управлінських рішень		

Методика, яку використали для проведення аналізу в даній роботі, є досить ефективною та вимагає виконання за визначеними етапами. Дана методика має деякі переваги від інших, оскільки є універсальною й всебічно охоплює аналіз формування матеріальних ресурсів (виробничих запасів) на підприємстві. Подана методика є повною та результативною, оскільки на кожному її етапі отримуються відповідні результати, за якими можна робити важливі та значущі висновки для прийняття доцільних та ефективних управлінських рішень. Цю методику пропонується застосовувати в практичній діяльності підприємств.

Розглянуті питання актуальні та потребують подальшого дослідження для прийняття управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства шляхом ефективного використання виробничих запасів.

Наук. керівн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посібн. для студентів спец. 7050106 "Облік і аудит" / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська, Н. В. Герасимчук. – Житомир : ЖГПІ, 2000. – 448 с. 2. Іваниченко В. В. Финансовый анализ : учебн. пособ. / В. В. Иваниченко. – 2-е изд. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2003. – 176 с. 3. Шомштейн А. А. Нормирование материальных ресурсов, производственных запасов и характеристика применяемых материалов (метод. материалы) / А. А. Шомштейн. – М. : ЦБТИМС, 1968. – 309 с. 4. Оглобин А. А. Планирование и контроль запасов материальных ресурсов предприятий в условиях новой экономической реформы : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.21 / А. А. Оглобин. – Свердловск, 1989. – 243 с. 5. Безруких П. С. Бухгалтерский учет / Безруких П. С. – М. : Бухгалтерский учет, 2002. – 719 с. 6. Справжній бухоблік. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Х. : Фактор, 2008. – 1264 с. 7. Пух Л. О. Удосконалення обліку, аналіз та контроль ефективного використання виробничих запасів підприємства / Л. О. Пух // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2009. – № 19. – С. 14–16. 8. Кіпрєєва О. Основні напрями аналізу виробничих запасів / О. Кіпрєєва // Управленческий учет и бюджетирование. – 2008. – № 1. – С. 40–43. 9. Курус О. В. Методика аналізу надходження і використання виробничих запасів / О. В. Курус // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2009. – № 4. – С. 30–32.